

Langeveld Instituut
Postbus 80140
3508 TC Utrecht
Nederland

Internetgebruik onder jongeren uit het tweede leerjaar van de middelbare school

**Een overzicht van het gebruik van diverse internet toepassingen
door alle opleidingsniveaus heen.**

L. van Es, C.J. van Kruistum en P.P.M. Leseman.

Samenvatting: Het doel van het onderzoek was om het internetgebruik onder tweedejaars leerlingen van alle opleidingsniveaus in kaart te brengen. Daarbij is een vergelijking gemaakt tussen internetgebruik voor vermaaks- en sociale doeleinden enerzijds en informatief internetgebruik anderszijds. Door gebruik te maken van een internetvragenlijst onder 642 leerlingen werd informatie verzameld over hun vrijetijdsbesteding. De resultaten laten zien dat bijna alle leerlingen in hun vrije tijd het meest gebruikmaken van internet. Ook blijkt dat de leerlingen van de lage onderwijsniveaus meer gebruikmaken van het internet voor vermaaks- en sociale doeleinden dan de leerlingen van de hogere opleidingsniveaus. Tevens zijn er verschillen gevonden tussen jongens en meisjes. Zo blijkt dat jongens meer gebruikmaken van de vermaakdoeleinden van het internet dan meisjes, terwijl meisjes juist meer gebruikmaken van het internet voor sociale doeleinden.

kernwoorden: Internetgebruik, vrijetijdsbesteding, jongeren, opleidingsniveau, sekse

1. Inleiding

Het afgelopen decennium heeft er een grote verandering plaatsgevonden in het gebruik van de thuiscomputer en het internet. In 2001 had 70% van de jongeren ouder dan 12 jaar thuis een computer en in 2008 was dit aantal gestegen naar nagenoeg 100% (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2009). Bovendien beschikte bijna ieder gezin in 2005 over internettoegang (Duimel & De Haan, 2007). Verschillen tussen jongeren van verschillende opleidingsniveaus zijn qua computerbezit en internettoegang zo goed als verdwenen omdat ze thuis vrijwel allemaal een internetverbinding hebben. Wel beschikken gezinnen van Vmbo'ers het minst over meerdere pc's (ibid.). Diverse onderzoeken zien dat jongeren niet alleen meer beschikking hebben over computers met internettoegang maar ook steeds meer van hun vrije tijd besteden aan internetten (Van Rooij, Meerkerk, Schoenmakers, Van den Eijnden, & Van de Mheen, 2008).

De toename in internetgebruik onder jongeren heeft gevolgen voor andere vormen van vrijetijdsbesteding. Uit onderzoek van Huysmans, De Haan en Van den Broek (2004) blijkt dat het gebruik van internet andere activiteiten zoals lezen verdringt. Deze "ontlezing" is echter niet nieuw maar heeft zijn oorsprong in de jaren vijftig. De concurrentie van andere media zou hieraan ten basis liggen, in eerste instantie was dit de opkomst van radio en later de televisie. Recent zou de verspreiding van internet dit proces hebben versneld (Lauf, 2001; Raemaekers, 2002). Lezen in de vrije tijd blijkt echter belangrijk te zijn voor de linguïstische ontwikkeling zoals woordenschatopbouw (Martin-Chang & Gould, 2008). Aangezien lezen belangrijk is voor het presteren op school en het arbeidsperspectief van jongeren (Cunningham & Stanovich, 1998; Helmich et al., 2003) maken ouders, onderwijzers en beleidsmakers zich zorgen om de explosieve groei van het internet (Subrahmaniam, Greenfield, Kraut, & Gross, 2001; Nikken, 2009).

Een belangrijke vraag is of jongeren tijd aan internetactiviteiten besteden die bijdragen aan het ontwikkelen van schoolse vaardigheden. Deze kwestie is met name relevant voor jongeren uit de lagere opleidingsniveaus, omdat zij meer tijd besteden aan internet dan jongeren uit hogere opleidingsniveaus. Zo maken Vmbo-leerlingen gemiddeld 14,5 uur per week gebruik van het internet tegenover 10,5 uur door Havo/Athenaeum-leerlingen (Van Rooij & Van den Eijnden, 2007). Dit verschil zou te maken kunnen hebben met bepaalde omgevingsfactoren. Jongeren met een lagere sociaal-economische status zitten bijvoorbeeld minder vaak op betaalde sportclubs zodat er meer tijd overblijft voor internetten (Van Rooij, Schoenmakers, Meerkerk, & Van de

Mheen, 2009). Daarnaast blijkt uit onderzoeken van Meerkerk (2007) en Van Rooij en Van den Eijnden (2007) dat Vmbo-leerlingen vaker verslaafd zijn aan internet dan hun leeftijdsgenoten van de Havo en het Athenaeum. Deze bevindingen worden zorgelijk gevonden omdat jongeren uit de lagere opleidingsniveaus het juist het meest nodig om vaardigheden en kennis te ontwikkelen (Dagevos, Gijsberts & Van Praag, 2003). Volgens Weber, Loumakis en Bergman (2003) wordt de sociaal-economische status versterkt door het gebruik van internet: de armen worden armer en de rijken rijker.

Onderzoek wijst uit dat jongeren het internet vooral gebruiken voor vermaaks- en sociale doeleinden (Boase, Horrigan, Wellman, & Rainie, 2006; Boneva et al., 2006; Cummings, Lee & Kraut, 2006; Grinter & Palen, 2002). Anno 2009 is de meeste gebruikte toepassing onder jongeren het gebruik van de internetapplicatie MSN-messenger, gevolgd door het opzoeken van informatie (surfen) en het gebruik van Youtube. Het downloaden van muziek en films is eveneens één van de kernactiviteiten van jongeren op het internet. Het gebruik van sociale netwerksites zoals Hyves is aan een ware opmars bezig, het gebruik hiervan steeg van 27,2% in 2006 tot ruim 80% in 2009 en heeft het downloaden van muziek voorbij gestreefd. Het gebruik van spelletjessites blijkt eveneens geliefd te zijn onder jongeren en neemt met bijna 70% een zevende plek in (Van Rooij & Van den Eijnden, 2007; Van Rooij, Schoenmakers, Meerkerk, & Van de Mheen, 2009; Valkenburg & Peter, 2007).

Jongeren gebruiken het internet vaker voor vermaaks- en sociale doeleinden dan voor informatieve doeleinden (Duimel & De Haan, 2007). Er zijn bovendien verschillen in internetgebruik tussen jongeren van verschillende opleidingsniveaus. Hoogopgeleiden gebruiken het internet vaker voor scholingsdoeleinden, zoals het maken van huiswerk en informatie opzoeken voor werkstukken, en investeren daarmee in hun sociaal-economische status (Shah, Kwak, & Holbert, 2001; Bonfadelli, 2002; Duimel & De Haan, 2007). Laagopgeleiden gebruiken het internet voornamelijk voor vermaaks- en sociale doeleinden zoals muziek downloaden en spelletjes spelen (Peter, Valkenburg & Schouten, 2005; Peter & Valkenburg, 2006; Duimel & De Haan, 2007). Jongeren van lagere opleidingsniveaus spenderen dus veel van hun tijd aan kwalitatief lage doeleinden waardoor er weinig tijd overblijft voor activiteiten die belangrijk zijn om schoolse vaardigheden te ontwikkelen. De zorg die hieruit voortvloeit is dat veelvuldig internetgebruik van invloed kan zijn op het schools presteren van deze leerlingen. De vraag is of er nieuwe kloven tussen de leerlingen ontstaan. Hoewel er al onderzoek naar het internetgebruik

onder jongeren van verschillende opleidingsniveaus is verricht, worden de laagste leerwegen uit het Vmbo vaak niet apart in studies opgenomen. Zo zijn in de studies van Dagevos, Gijberts en Van Praag (2003), Duimel en De Haan (2007) en Huysmans, De Haan en Van den Broek (2004) de onderwijstypen basis- en kaderberoepsgerichte leerweg en theoretische leerweg samengevoegd onder de noemer Vmbo. Ook worden de gymnasiasten onder de Havo-Athenaeum groep geschaard, ondanks dat dit een specialistische groep gebruikers is. Tevens worden meestal verschillende specifieke activiteiten onderscheiden maar in deze onderzoeken ontbreekt het vaak aan een conceptuele onderverdeling waarin een breed scala aan internetactiviteiten is opgenomen. Deze studie probeert een bijdrage te leveren aan het vergroten van het inzicht in het (type) internetgebruik van jongeren van alle opleidingsniveaus, waarbij specifiek het internetgebruik van jongeren uit het tweede leerjaar van het voortgezet onderwijs wordt onderzocht. Hierbij worden twee typen internetgebruik onderscheiden, namelijk voor vermaaks- en sociale doeleinden enerzijds, en voor informatieve doeleinden anderzijds. Een breed scala aan internetactiviteiten is daarin opgenomen zoals msn'en, het gebruik van Youtube, het gebruikmaken van diverse internetfora en het gebruik van spelletjessites. De onderzoeksvragen die richtinggevend zijn voor deze studie zijn: (1) Hoe is het totale internetgebruik van jongeren door diverse opleidingsniveaus heen? (2) Hoe ziet het internetgebruik voor vermaaks- en sociale doeleinden eruit naarmate het opleidingsniveau hoger wordt? en (3) Maken jongeren vaker gebruik van internet voor informatieve doeleinden naarmate het opleidingsniveau hoger wordt? Op basis van de voorgenoemde onderzoeken is de verwachting dat de jongeren uit de hogere opleidingsniveaus het meest gebruikmaken van het internet voor informatieve doeleinden. Daarnaast is de verwachting dat de jongeren van de lagere opleidingsniveaus het meest gebruikmaken van het internet en dit ook hoofdzakelijk doen voor vermaaks- en sociale doeleinden.

2. Methode

Participanten en procedure

De studie maakt deel uit van het longitudinale SALSA-project dat gericht is op factoren die van invloed zijn op de lees- en schrijfontwikkeling van jongeren in het Vmbo en wordt uitgevoerd door de Universiteit van Amsterdam en de Universiteit van Utrecht. De studie heeft plaatsgevonden onder leerlingen uit het tweede leerjaar van diverse middelbare scholen uit

Nederland in de studie jaren 2008-2009 en 2009-2010. Er zijn middels een selecte steekproef scholen uit de provincie Utrecht, Noord-Brabant, Gelderland, Noord-Holland en Zuid-Holland benaderd. De scholen zijn aangeschreven en vervolgens is er telefonisch contact gezocht. De deelnemers aan de studie volgen onderwijs binnen diverse reguliere onderwijsniveaus in Nederland, namelijk Vmbo beroepgerichte leerweg (BBL), Vmbo kadergerichte leerweg (KBL), Vmbo Theoretische leerweg (TL), Havo, Atheneum en Gymnasium. Van alle leerlingen die benaderd zijn participeerden er 642 in de studie; 325 jongens en 317 meisjes met een gemiddelde leeftijd van 13,60 jaar.

Procedure

De dataverzameling is uitgevoerd door vier masterstudenten Orthopedagogiek verbonden aan de Universiteit Utrecht. Alle gegevens van de leerlingen en van de scholen zijn in de studie vertrouwelijk en anoniem behandeld. De vragenlijst is klassikaal afgenomen middels een computer met internetverbinding. Voor alle leerlingen is vooraf een unieke gebruikersnaam-wachtwoord combinatie aangemaakt. Bij de afname was zowel een student aanwezig als de docent van de leerlingen.

Instrument

Bij de leerlingen die deelnamen aan de studie is een internetvragenlijst afgenomen die is ontwikkeld om buitenschoolse lees- en schrijfactiviteiten in brede zin in kaart te brengen. De totale vragenlijst bestaat uit 69 items waarbij gevraagd is naar frequentie van gebruik van geschreven activiteiten (bijv. boeken, tijdschriften, kranten), oraal gemedieerde activiteiten (bijv. radio, telefoon), internetactiviteiten (bijv. MSN, YouTube, websites) en ongemedieerde activiteiten (d.w.z., contact in het echt).

De items in de vragenlijst zijn zo samengesteld dat ze op verschillende aspecten iets met elkaar gemeen hebben maar ook van elkaar verschillen. Zo is er bij het item “Kijk je wel eens naar een grappig filmpje op Youtube?” sprake van een *internetactiviteit* met een *vermaakdoeleinde*. Anderzijds is er bij het item “Praat je op MSN wel eens met familie en vrienden over maatschappelijke onderwerpen zoals politiek en milieu?” sprake van een *internetactiviteit* met een *informatief doeleinde*. Andere internetactiviteiten die in de vragenlijst zijn opgenomen hebben betrekking op het gebruik van profielpagina's (“Gebruik je wel eens een

profielpagina om contact te houden met familie of vrienden, bijvoorbeeld via Hyves of Partypeeps?”), games (“Speel je wel eens voor de lol een spel op een spelletjessite?”), e-mail (“Schrijf je wel eens een e-mail om contact te houden met vrienden of familie?”), webcam (Gebruik je wel eens een webcam om contact te houden met familie of vrienden?”), internetfora (“Discussieer je wel eens op een internetforum?”) en het bezoeken van websites (“Lees je wel eens een website met gedichten of songteksten?”). Bij elk item is gevraagd naar de frequentie van de activiteit, waarbij gebruik is gemaakt van een zevenpuntsschaal: (1) nooit, (2) minder dan 1 keer per maand, (3) minstens 1 keer per maand, (4) minstens 1 keer per week, (5) (bijna) elke dag, (6) 1 à 2 uur per dag, (7) meer dan 2 uur per dag.

Om het construct internetgebruik te operationaliseren is gebruik gemaakt van 16 items uit de vragenlijst. Voor de verdere analyse is gebruik gemaakt van twee mogelijke typen internetgebruik: (1) informatief internetgebruik (2) vermaaks- en sociaal internetgebruik. Voor het bepalen van het informatief gebruik zijn 6 items gebruikt. Het construct vermaaks- en sociaal internetgebruik bevat 10 items. Om onderscheid te maken binnen dit laatste construct zijn 4 items met sociale activiteiten (bijv. “Msn je wel eens met vrienden of familie om contact te houden?”) en 6 vermaakstoepassingen (bijv. “Speel je wel eens online een computerspel, bijvoorbeeld Habbo Hotel of Second life?”) apart genomen. De Cronbach’s Alpha is voor informatief internetgebruik .71 en voor internetgebruik voor vermaaks- en sociale doeleinden .62. Leerlingen die de vragenlijst niet in zijn geheel hebben ingevuld zijn uitgesloten van de onderzoeksgroep.

3. Resultaten

Beschrijvende resultaten van de populatie

In Tabel 1 wordt een overzicht gegeven van de achtergrondkenmerken van de onderzoeksgroep. Om het internetgebruik van jongeren zo gedetailleerd mogelijk door opleidingsniveaus heen te vergelijken is ervoor gekozen om een onderscheid te maken naar vijf niveaus: Vmbo basis- en kaderberoepsgerichte leerweg, Vmbo theoretische leerweg, Havo, Athenaeum en Gymnasium. De verdeling over opleidingsniveaus is niet gelijkmatig. Met name in de Vmbo theoretische leerweg en in het Gymnasium zitten er minder leerlingen dan in de overige groepen. De verdeling tussen jongens en meisjes in de onderzoeksgroep is goed te noemen. Ook binnen de diverse opleidingsniveaus is de verdeling tussen jongens en meisjes acceptabel. Er zijn nagenoeg geen verschillen binnen de opleidingsniveaus. Enkele binnen het Vmbo BBL/KBL (j=88 m=74) en

het Gymnasium (j=38 m=52) is de verdeling ietwat scheef.

Tabel 1

De opbouw van de onderzoeksgroep (N = 642)

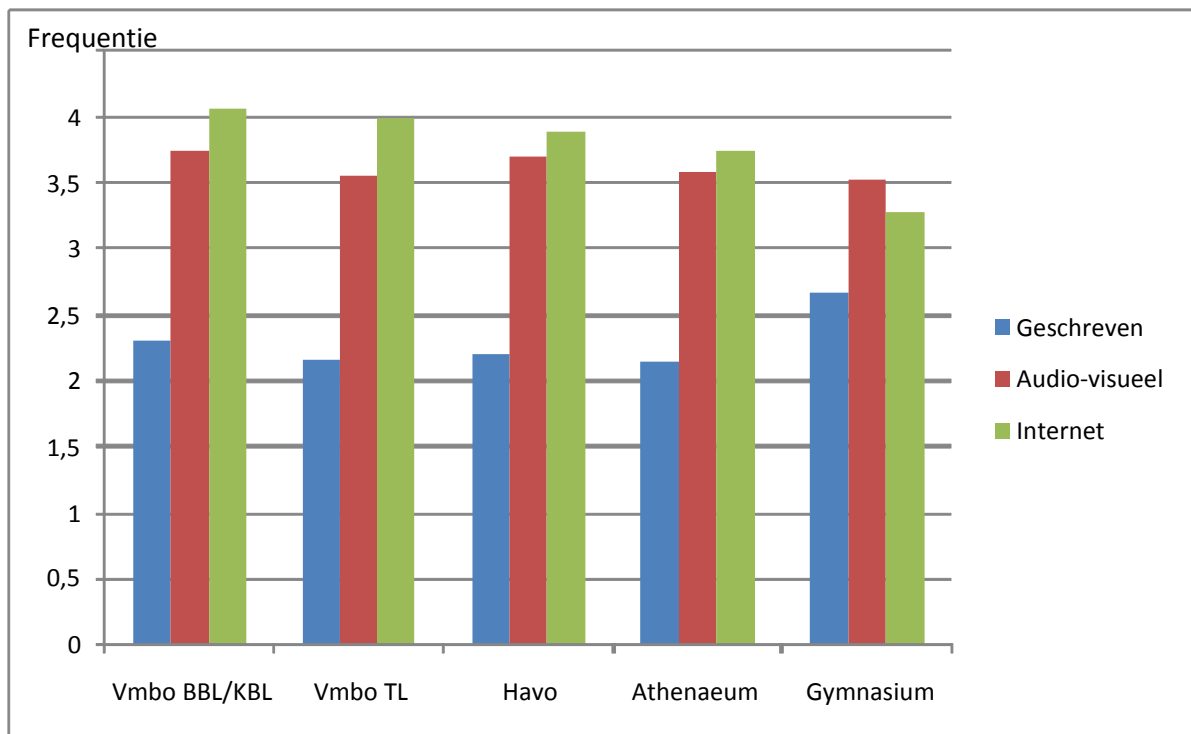
	N	%
Opleidingniveau		
Vmbo	239	37.22
BBL/KBL	162	25.23
TL	77	11.99
Havo	202	31.46
Athenaeum	111	17.29
Gymnasium	90	14.02
Leeftijd		
12	8	1.20
13	280	43.60
14	314	48.90
15	40	6.20
Geslacht		
Jongen	325	50.60
Meisje	317	49.40

Om een algemeen beeld te schetsen van de vrijetijdsbesteding van de leerlingen wordt in Figuur 1 weergegeven hoeveel tijd leerlingen besteden aan geschreven media, audio-visuele media (televisie, dvd) en internet. De leerlingen hebben deze vragen beantwoord door gebruik te maken van een vijfpuntsschaal (1) doe ik nooit, (2) minder dan 0,5 uur per dag, (3) 0,5 tot 1 uur per dag, (4) 1 tot 2 uur per dag, en (5) langer dan 2 uur per dag. Van de drie typen media die we

hebben onderscheiden maken jongeren uit alle opleidingsniveaus het meest gebruik van internet en het minst gebruik van geschreven media. Een uitzondering hierop wordt gevormd door de gymnasiasten, die frequenter gebruikmaken van audio-visuele media dan van het internet. Ook valt uit Figuur 1 op te maken dat leerlingen uit alle opleidingsniveaus dagelijks even weinig tijd besteden aan geschreven media. De gymnasiasten vormen hier wederom een uitzondering op, want zij lezen vaker kranten, boeken en tijdschriften dan leerlingen uit de overige opleidingsniveaus.

Figuur 1

Hoeveel tijd besteden leerlingen dagelijks aan media? (N = 642)

Om te bepalen of er verschillen zijn in de tijd die leerlingen besteden aan verschillende typen internetgebruik is Tabel 2 samengesteld. De items zijn beantwoord door gebruik te maken van een zevenpuntsschaal: (1) nooit, (2) minder dan 1 keer per maand, (3) minstens 1 keer per maand, (4) minstens 1 keer per week, (5) (bijna) elke dag, (6) 1 á 2 uur per dag, (7) meer dan 2 uur per dag. Alle leerlingen maken meer gebruik van het internet voor vermaaks- en sociale doeleinden dan voor informatieve doeleinden. De spreiding binnen de opleidingsniveaus is laag, aangezien de standaarddeviaties uiteenlopen van .64 bij de gymnasiasten tot .93 bij de leerlingen

van het Vmbo BBL/KBL. Opvallend is dat de leerlingen van het Vmbo BBL/KBL het meest gebruikmaken van het internet voor informatieve doeleinden, gevolgd door de leerlingen die onderwijs volgen aan het Gymnasium.

Na analyse op itemniveau komt naar voren dat alle leerlingen het meest gebruikmaken van de internetapplicatie MSN-messenger gevolgd door het gebruik van profielsites als Hyves en Partypeeps. Binnen het construct informatief internetgebruik wordt het item “Surf je wel eens naar websites om leerzame informatie te vinden, bijvoorbeeld Wikipedia of Kennisnet?” door alle leerlingen het meest wordt gebruikt. Binnen hetzelfde construct wordt het item “Praat je op MSN wel eens met vrienden of familie over maatschappelijke onderwerpen, zoals politiek of milieu?” gemiddeld gezien het minst toegepast. Opvallend is dat de leerlingen van de leerweg Vmbo BBL/KBL hier juist wel veel gebruik van maken. Na analyse op itemniveau binnen het construct internetgebruik voor vermaaks- en sociale doeleinden valt op dat het item “MSN je weleens met familie en vrienden om contact te houden” verreweg het meeste wordt gebruikt door alle leerlingen. “Maak je zelf wel eens een grappig filmpje dat je op Youtube zet” wordt daarentegen het minst door alle leerlingen gedaan.

Om het construct vermaaks- en sociale doeleinden nader te analyseren is een tweedeling gemaakt tussen internet voor vermaaks- en internet voor sociale doeleinden. Het blijkt dat de leerlingen het internet vaker gebruiken voor sociale doeleinden dan voor vermaakdoeleinden. Binnen het sociaal internetgebruik is tevens de spreiding het grootst, wat inhoudt dat de antwoorden van de leerlingen het verst uiteen liggen. De standaarddeviaties lopen hierbij uiteen van 1.01 tot 1.29. Verder is te zien dat, als we het totale internetgebruik bekijken, de leerlingen van het Gymnasium gemiddeld het minst gebruikmaken van internet. Daarentegen maken leerlingen van het Vmbo BBL/KBL gemiddeld gezien het meest gebruik van internet. Deze resultaten bevestigen de eerdere bevindingen in Figuur 1.

Tabel 2

Gemiddelde tijdsbesteding (type) internetgebruik naar opleidingsniveau

	Informatief	Vermaak en sociaal	Totaal
Vmbo BBL/KBL	2.17 (1.13)	3.19 (.93)	4.06 (.99)
Vmbo TL	1.87 (.63)	3.01 (.66)	3.99 (.99)
Havo	1.83 (.72)	3.02 (.78)	3.88 (.99)
Athenaeum	1.86 (.61)	2.92 (.72)	3.74 (1.02)
Gymnasium	1.88 (.58)	2.75 (.64)	3.27 (.90)
Totaal	1.91 (.81)	3.00 (.78)	3.86 (.99)

De samenhang tussen internetgebruik voor vermaaks- en sociale doeleinden en informatieve doeleinden is getoetst aan de hand van Pearson's correlatietoets. De twee doeleinden blijken significant positief aan elkaar gerelateerd te zijn ($r = .44$, $N = 642$, $p < .01$). Hieruit kan worden afgeleid dat naarmate leerlingen het internet meer gebruiken voor een van de twee doeleinden, ook meer gebruik wordt gemaakt van het internet in het kader van het andere doeleinde.

Verschillen in (typen) internetgebruik tussen opleidingsniveaus

Om significante verschillen in (typen) internetgebruik tussen opleidingsniveaus te kunnen vaststellen is gebruik gemaakt van drie univariate analyses. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen het totaal internetgebruik, het internetgebruik voor informatieve doeleinden en tot slot is een univariate analyse uitgevoerd voor internetgebruik voor vermaaks- en sociale doeleinden. Er is hierbij een betrouwbaarheidsinterval gehanteerd van 95%.

Totaal internetgebruik

De beschrijvende resultaten laten een dalende lijn zien in de hoeveel tijd die besteed wordt aan internetten. De leerlingen van het Vmbo BBL/KBL maken het meest gebruik van internet ($M = 4.06$, $SD = .99$) en de leerlingen van het Gymnasium het minst ($M = 3.27$, $SD = .90$). De univariate analyse van het totale internetgebruik en opleidingsniveau laat zien dat de hoeveelheid tijd die de jongeren besteden aan internetten kan worden toegeschreven aan het

opleidingsniveau ($p < .01$). Middels de partial eta-squared is bekeken wat de effectmaat is. Bij een η^2P kleiner dan .05 spreken we van een zwak tot matig effect. Boven een η^2P van .10 wordt gesproken over een sterk effect. Daar tussen in van een gemiddeld effect (Levine & Hullett, 2002). Het effect van het opleidingsniveau dat invloed heeft op het totale internetgebruik is gemiddeld te noemen ($\eta^2P=.064$).

Informatief internetgebruik

De univariate analyse is tevens uitgevoerd voor het construct informatief internetgebruik in relatie tot opleidingsniveau. Hierin is eveneens een significant verschil aanwezig ($p < .001$). Dit houdt in dat de mate van informatief internetgebruik deels kan worden verklaard door het opleidingsniveau. Uit de beschrijvende resultaten kwam eerder een dalende lijn naar voren, leerlingen van de hogere opleidingen maken meer gebruik van de informatieve doeleinden van het internet dan de leerlingen van de lagere opleidingsniveaus. Het opleidingsniveau heeft een zwak tot matig effect op de mate waarin jongeren gebruikmaken van het internet voor informatieve doeleinden ($\eta^2P= .030$).

Vermaaks- en sociaal internetgebruik

De analyse naar de verschillen tussen vermaaks- en sociaal internetgebruik en opleidingstype laat zien dat er een significant verschil bestaat ($p < .001$) met een zwak tot matige effectgrootte ($\eta^2P=.030$). Om dit nader te analyseren is er een tweedeling gemaakt binnen het construct, enerzijds internetgebruik voor vermaakdoeleinden en anderzijds voor sociale doeleinden. Opvallend is dat de uitkomst bij de vergelijking met het sociaal gebruik een lagere significantie oplevert ($p < .016$) en een lagere effectgrootte $\eta^2P= .019$ dan de bij de vergelijking met het vermaakdoeleinde ($p < .003$; $\eta^2P= .025$). Dit betekent dat het opleidingsniveau van grotere invloed is op het internetgebruik voor vermaakdoeleinden dan voor sociale doeleinden.

Sekseverschillen

Er is tot slot explorierend onderzoek verricht naar de verschillen tussen jongens en meisjes met betrekking tot internet als vrije tijdsbesteding en opleidingsniveau. Jongens blijken gemiddeld meer gebruik te maken van het internet ($M= 3.90$, $SD= 0.92$) dan meisjes ($M= 3.75$, $SD= 1.07$). Als dit wordt uitgesplitst naar type internetgebruik zien we dat meisjes ($M=1.96$, SD

0.74) gemiddeld meer tijd besteden aan informatief internet dan jongens ($M= 1.91$, $SD= 0.88$). Bij het gebruik van internet voor vermaaks- en sociale doeleinden zien we dat meisjes ($M= 2.98$, $SD= 0.75$) hier juist minder tijd aan besteden dan jongens ($M= 3.03$, $SD= 0.83$).

Om te zien of deze verschillen ook significant zijn is besloten tot het uitvoeren van diverse T -toetsen. Hieruit blijkt dat er voor het construct totaal internetgebruik geen significant verschil gevonden is ($p = .06$). Als de gemiddelden van het informatief internetgebruik op significantie worden vergeleken zien we dat hier eveneens geen sprake is van een significant verschil ($p=.46$). Ook bij het bekijken van het internetgebruik voor vermaaks- en sociale doeleinden is geen significant verschil gevonden ($p=.44$). Als we deze echter uitsplitsen naar een sociaal doeleinde en een vermaakdoeleinde zien we dat er in beide gevallen een significant verschil aanwezig is. Zo maken de meisjes significant meer gebruik van het internet voor sociale doeleinden ($p<.01$) en jongens meer voor vermaakdoeleinden ($p<.01$). Een volledig overzicht is opgenomen in Tabel 3.

Tabel 3

Exploratieve analyse sekse en internetgebruik

	Totaal gebruik		Vermaaks- en sociaal gebruik		Informatief gebruik	
	x	Sd	x	Sd	x	Sd
Sekse						
Jongen	3.90	.92	3.03	.83	1.91	.88
Meisje	3.75	1.07	2.98	.75	1.96	.74
Sig.	.06*		0.44*		0.46*	

* $p < .05$

Conclusie en discussie

Dit onderzoek had als doel inzicht te verkrijgen over het internetgebruik onder jongeren die onderwijs volgen binnen het tweede leerjaar van de middelbare school. Er is hierbij naar het totale internetgebruik, het internetgebruik voor informatieve doeleinden en internetgebruik voor

vermaaks- en sociale doeleinden gekeken. Daarbij is een vergelijking gemaakt tussen het internetgebruik door de verschillende onderwijsniveaus heen. Omdat er binnen diverse studies (Dagevos, Gijsberts en Van Praag, 2003; Duimel en De Haan, 2007; Huysmans, De Haan en Van den Broek, 2004) geen onderscheid is gemaakt tussen de verschillende leerwegen van het Vmbo is binnen deze studie ook gekeken naar de verschillen tussen de beroepsgerichte leerwegen enerzijds en de theoretische leerweg anderzijds.

Diverse onderzoeken geven aan dat jongeren in hun vrije tijd meer internetten dan televisiekijken of boeken lezen (Van Rooij, Meerkerk, Schoenmakers, Van den Eijnden, & Van de Mheen, 2008). De gevonden resultaten onderschrijven dit. Internetgebruik in zijn totaliteit wordt bij nagenoeg alle leerlingen het meest gebruikt als vrijetijdsbesteding, gevolgd door het gebruik van audio-visuele media en het lezen van kranten, boeken en tijdschriften. Alleen de gymnasiasten gebruiken het internet minder dan de audio-visuele media, dit in tegenstelling tot wat uit onderzoek van Van Rooij en Van den Eijnden (2007) naar voren komt. Een verklaring hiervoor kan zijn dat in de genoemde onderzoeken het gymnasium niet apart bekeken is maar gelijk is gesteld aan de Havo en het Athenaeum. Zoals verwacht maken de leerlingen van de beroepsgerichte leerwegen binnen het Vmbo het meest gebruik van het internet als vrijetijdsbesteding en de leerlingen van het gymnasium het minst. Deze bevindingen zijn overeenkomstig met eerder onderzoek (Peter, Valkenburg, & Schouten, 2005; Peter & Valkenburg, 2006; Duimel & De Haan, 2007). De toetsing van de resultaten laat zien dat er enkele significante verschillen zijn. Naarmate het opleidingsniveau hoger is maken jongeren minder gebruik van internet. Ook blijkt dat leerlingen van het Vmbo TL, de Havo en het Athenaeum meer gebruikmaken van het internet dan leerlingen van het Gymnasium. Er zijn geen significante verschillen gevonden tussen de diverse leerwegen binnen het Vmbo.

Het valt op dat Vmbo BBL/KBL-leerlingen significant meer gebruikmaken van het internet voor informatieve doeleinden dan de leerlingen van de overige opleidingsniveaus. Dit is opmerkelijk omdat uit eerder onderzoek is gebleken dat deze leerlingen hier juist het minst gebruik van maken (Shah, Kwak en Holbert, 2001; Bonfadelli, 2002; Duimel en De Haan, 2007). Een verklaring hiervoor kan zijn dat leerlingen uit de lagere opleidingsniveaus meer moeite hebben om mee te komen op school en daardoor thuis meer tijd besteden aan huiswerk waar ook het internetgebruik voor informatieve doeleinden onder valt. In dit geval is het gedrag niet intern gedreven maar extern gestuurd (Lens, 2001). Wellicht zou er een ander patroon gevonden worden

als aan de leerlingen gevraagd wordt hoeveel persoonlijk belang ze hechten aan deze vorm van vrijetijdsbesteding. Deze mogelijke verklaring zal in toekomstig onderzoek onderzocht moeten worden. Wel is uit de resultaten gebleken dat de leerlingen van het Vmbo BBL/KBL het meest gebruikmaken van het internet voor vermaak- en sociale doeleinden, zoals ook uit eerder onderzoek naar voren kwam (Peter, Valkenburg, & Schouten, 2005; Peter & Valkenburg, 2006). Als deze vorm van internetgebruik wordt uitgesplitst naar sociale doeleinden en vermaakdoeleinden blijkt dat het gebruik voornamelijk wordt bepaald door de sociale component. Alle leerlingen maken het meest gebruik van de sociale activiteit MSN gevolgd door het gebruik van sociale netwerksites. Dit werd verwacht en is tevens naar voren gekomen in de onderzoeken van Boase, Horrigan, Wellman en Rainie (2006) en Boneva et al. (2006). Tevens is uit de analyses gebleken dat het opleidingsniveau van invloed is op de frequentie van (het type) internetgebruik. De verschillende effectgroottes zijn echter zeer zwak tot klein. Tot slot komt uit de resultaten naar voren dat er een positieve samenhang bestaat tussen de twee vormen van internetgebruik. Gebruiken de leerlingen het ene type meer, dan zal ook het gebruik van het andere type toenemen. Toekomstig onderzoek naar de verschillen tussen vermaak- en sociale doeleinden wordt aanbevolen om een duidelijker beeld van de relatie tussen de twee te verkrijgen. Een mogelijke verklaring kan zijn dat als de jongeren al achter de computer zitten voor een informatief doeleinde ze sneller geneigd zijn deze ook direct aan te wenden voor vermaak- en sociale doeleinden.

Uit explorerend onderzoek naar sekseverschillen is naar voren gekomen dat meisjes significant minder tijd besteden aan het internet voor vermaakdoeleinden en significant meer aan sociale doeleinden dan jongens. Verder onderzoek is nodig om de verschillen tussen meisjes en jongens verder uit te kristalliseren.

Bij vervolgonderzoek moet rekening gehouden worden met de tekortkomingen van dit onderzoek. Allereerst zijn de onderzoeksresultaten niet generaliseerbaar voor andere leerjaren. Ook is er gebruik gemaakt van een selecte steekproef en ondanks dat er scholen uit meerdere provincies participeren in het onderzoek zijn er relatief veel scholen uit de provincie Utrecht deelnemer. Daarnaast zijn er in het onderzoek geen achtergrondgegevens van de leerlingen meegenomen zoals Cito-score, intelligentie en sociaal-economische status. Tot slot is het mogelijk dat de leerlingen de tijd die zij aan internet besteden structureel overschatten. Daarom is het verstandig om in toekomstig onderzoek geen gebruik te maken van een vragenlijst maar van

mondelijke rapportages (interviews) of van een instrument dat dichter op de alledaagse praktijk zit zoals een dagboek.

Toekomstig onderzoek naar de verschillen in internetgebruik is gewenst. Uit huidig onderzoek komen drie verschillen naar voren; verschillen in (1) vermaak- en sociaal internetgebruik (2) informatief internet gebruik bij Vmbo leerlingen en (3) sekse. Door middel van verder onderzoek kunnen mogelijke achterliggende factoren, zoals bijvoorbeeld een lage sociaal-economische status, worden opgespoord.

Literatuur

- Boase, J., Horrigan, J. B., Wellman, B., & Rainie, L. (2006). *The strength of internet ties*. Washington: Pew Internet & American Life Project.
- Bonfadelli, H. (2002). 'The Internet and Knowledge Gaps. A Theoretical and Empirical Investigation'. *European Journal of Communication*, (17) 1, 65-84.
- Boneva, B. S., Quinn, A., Kraut, R. E., Kiesler, S., & Shklovski, I. (2006). Teenage communication in the instant messaging era. In R. Kraut, M. Brynin & S. Kiesler (Eds) *Computers, phones, and the internet: Domesticating information technology*. 612-672. New York: Oxford University Press.
- Cummings, J. N., Lee, J. B. & Kraut, R. (2006). Communication technology and friendship during the transition from high school to college. In R. Kraut, M. Brynin & S. Kiesler (Eds). *Computers, phones, and the internet: Domesticating information technology*. 809-851. New York: University Press.
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2009). *ICT gebruik van huishoudens naar persoonskenmerken*. Gevonden op 13 mei 2010, op <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?VW=T&DM=SLNL&PA=71102ned&D1=11-24&D2=0-5&D3=a&HD=090618-1739&HDR=G1&STB=T,G2>.
- Cunningham, A. E., & Stanovich, K. E. (1998). What reading does for the mind. *Journal of Direct Instruction*, 1 (2), 137-149.
- Dagevos, J., Gijsberts, M., & Praag, C. van. (2003). *Rapportage minderheden: Onderwijs, arbeid en sociaal-culturele integratie*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Duimel, M., & Haan, J. de. (2007). *Nieuwe links in het gezin. De digitale leefwereld van tieners en de rol van hun ouders*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Grinter, R. E., & Palen, L. (2002). Instant messaging in teenage life New York, ACM Press. ACM Conference Computer Supported Cooperative Work. 21-30.
- Helmich, B., Meerkerk, J., van, Doorlag, K., Wels, R., Griffioen, G., Uffelen, R., van.,...Bijlhout, J. (2003). Kansrijk Over. Afstemming programma en vaardigheden Vmbo-mbo. Apeldoorn: Garant.
- Huysmans, F., Haan, J. de, & Broek, A. van den. (2004). *Achter de schermen. Een kwart eeuw lezen, luisteren, kijken en internetten*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Lauf, E. (2001). Research Note: The Vanishing Young Reader. Socio-demographic determinants

- of newspaper use as a source of political information in Europe, 1980-98. *European Journal of Communication*, 16 (2), 233-243.
- Lens, W. (2001). How to combine intrinsic task-motivation with the motivational effects of instrumentality of present tasks for future goals. In A. Efklides , J. Kuhl , & R. Sorrentino (Eds.). *Trends and prospects in motivation research*, 37-52. Dordrecht: Kluwer.
- Levine, T. R., & Hullett, C. R. (2002). Eta squared, partial eta squared, and Misreporting of effect size in communication research. *Human Communication Research*, 28 (4), 612-625.
- Martin-Chang, S. L., & Gould, O. N. (2008). Revisiting print exposure: Explore differential links to vocabulary, comprehension and reading rate. *Journal of Research in Reading*, 31, 273-284.
- Meerkerk, G.J. (2007). Powned by the Internet. Explorative research into the causes and consequences of compulsive internet use. Proefschrift.
- Nikken, P. (2009). Ouders over het internet en hun kind. Mijn kind online: Den Haag.
- Peter, J., & Valkenburg, P. M. (2006). ‘Adolescents’ Internet Use: Testing the “Disappearing Digital Divide” versus the “Emerging Digital Differentiation” approach’. *Poetics*, 34, 293-305.
- Peter, J., Valkenburg, P. M., & Schouten, A. P. (2005) Developing a model of adolescent friendship formation on the internet. *CyberPsychology & Behavior*, 8(5), 423-430.
- Raeymaeckers, K. (2002). Research Note: Young people and patterns of time consumption in relation to print media, *European Journal of Communication*, 17 (3), 369-383.
- Rooij, T. van., & Eijnden, van den, R. (2007). IVO Monitor Internet en Jongeren 2006 & 2007. Rotterdam: IVO.
- Rooij, T. van., Meerkerk, G.J., Schoenmakers, T., Eijnden, R.J.J.M., van den, & Mheen, D., van de. (2008). Monitoring internet en jongeren: Ontwikkelingen in het gebruik van internet onder Nederlandse jongeren. Rotterdam: IVO.
- Rooij, T. van., Schoenmakers, T.M., Meerkerk, G. J., & Mheen, D., van de. (2009). Monitoring internet en jongeren 2006-2009: Wat doen jongeren op internet en hoe verslavend is dit? Rotterdam: IVO.
- Shah, D., Kwak, N., & Holbert, R.L. (2001). ‘Connecting and Disconnecting with Civic Life: Patterns of Internet Use and the Production of Social Capital’. *Political Communication* 18, 141-162.

- Subrahmanyam, K., Greenfield, P., Kraut, R., & Gross, E. (2001). The impact of computer use on children's and adolescent's development. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 22(1), 7-30.
- Valkenburg, P.M., & Peter, J. (2007). Online communication and adolescent well-being: testing the stimulation versus the displaced hypothesis. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 12(4), 2.
- Weber, L.M., Loumakis, A., Bergman, J. (2003). Who participates and why?: An analysis of citizens on the internet and the mass public. *Social Science Computer Review*, 21, 26-42.